

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Oikeusministeriön työryhmän ehdotuksessa erityisen kannatettavaa ovat lapsen oikeus tavata tosiasiallista vanhempaansa sekä laajennettu mahdollisuus sopia huoltajuudesta, tapaamisesta ja tiedonsaantioikeudesta. Sateenkaariperheet ry on poikkeuksellisen tyytyväinen lain valmisteluun ja rohkeuteen ottaa huomioon lapsen etu moninaisissa perhetilanteissa.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

On erityisen kannatettavaa, että huollon tarkoitusta koskevassa pykälässä 1 huomioidaan myös lapsen muiden tärkeiden ihmissuhteiden vaaliminen. Perusteluissa nostetaan esimerkiksi sisarukset, isovanhemmat ja tosiasialliset vanhemmat. Perustelun tekstissä olisi tämän lisäksi tärkeä lausua ääneen lapsen tosiasialliset sisarukset, toisin sanoen muut lapset, joiden seurassa lapsi on varttunut, ja joihin hänellä on sisarussuhdetta vastaava läheinen suhde.

Tärkeää on myös perusteluiden huomio, että huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa ratkaisua tehtäessä tulee arvioida myös se, miten ratkaisu kykenee turvamaan lapsen suhteet vanhempien lisäksi myös muihin tärkeisiin ihmisiin. Muiden lasten tärkeiden ihmissuhteiden vaalimisen laiminlyönti voisi myös antaa aiheen huolto- ja tapaamisoikeusratkaisun muuttamiseen.

Yleisten säännösten täsmentäminen huoltajien yhteistyötä ja lapsen osallisuutta korostavilla uusilla säädöksillä esityksen mukaisesti on äärimmäisen tärkeää yleisenä ohjeistuksena kaikille lapsen vanhemmille ja huoltajille.

Pykälässä 5a viitataan pykälään 5, jota mietinnöstä ei löydy.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

On äärimmäisen hienoa, että mietintö lisäisi sopimusvapautta vanhempien kesken silloin, kun on kyse riidattomasta lapsen huoltoon ja tapaamista koskevasta asiasta. Tulevaisuudessa perhelainsäädäntöä tulee kehittää vielä lisää tähän suuntaan.

Lapsen huollosta sopiminen muulle kuin vanhemmalle vanhempien ohella (7§):

On selvää, että lapsen huollosta sovittaessa, sosiaalilautakunnan on harkittava, onko sopimus lapsen edun mukainen, jos huoltajiksi ollaan sopimassa useampi kuin kaksi. Tämän harkinnan tukena lautakunta ja lautakunnan päätöstä valmisteleva viranhaltija käyttää hallituksen esityksen perusteluita. Perusteluiden olisi hyvä antaa eväitä useammanlaisiin tilanteisiin kuin mitä mietinnössä mainitut perustelut nyt tekevät. Perustelut ohjeistavat harkitsemaan, voiko sovittu huoltojärjestelystä olla haittaa lapselle. Yhtä tärkeää on harkita järjestelyn hyödyt ja vahvuudet lapsen edun toteutumisen kannalta.

Mietinnön 7§:n perusteluissa esimerkkinä huollon sopimista muulle kuin vanhemmalle mainitaan tilanne, jossa tällaisella huoltojärjestelyllä voidaan välttää huostaanotto. Mukaan tulisi nostaa myös esimerkkejä positiivisemmista tilanteista, joissa lapsen elämässä toimii useampia aikuisia, jotka vastaavat lapsen hoivasta ja huollosta käytännössä, ja joihin lapsella on lapsen ja vanhemman suhteeseen vertautuva läheinen suhde. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi vakiintuneessa uusperhetilanteessa.

Sateenkaariperheissä järjestelyyn, jossa lapsella on kahta useampia huoltajia, on usein tarve perheissä, jossa lapsen tosiasiallisina vanhempina toimii lapsen syntymästä saakka kolme tai neljä aikuista (ns. apilaperheet). Kun lapsella on useampia tosiasiallisia vanhempia ja kun hän asuu useammassa kodissa, on usein lapsen edun mukaista, että kaikki hänen tosiasialliset hoivaajansa ovat myös hänen juridisia huoltajiaan. Tätä näkemystä tukee myös apilaperheiden oheishuoltajuutta koskeva oikeuskäytäntö, jossa lapselle on järjestelmällisesti määrätty kahta useampia huoltajia. Olisi tuomioistuinten työn ja perheiden vaivan säästämistä, jos sosiaalilautakunnat ohjeistettaisiin niin, että he uskaltaisivat vahvistaa useamman huoltajan sopimukset tämän tyyppisissä tilanteissa suoraan ilman tarvetta tuomioistuinkäsittelyyn.

Myöhemmin saman pykälän perusteluissa viitataan 9c§:ään ja todetaan, että sen mukaisen tapaamisoikeuden yhteydessä voi olla perusteltua, että henkilöllä on myös vahvistettu tiedonsaantioikeus lapsen asioista. Samoin voisi ohjeistaa, että usein on olemassa perustelut myös

oheishuoltajuudelle, jos kyseessä on lapsen elämässä erityisen läheinen henkilö, johon lapsella on lapsen ja vanhemman suhteeseen vertautuva suhde.

Lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa (9c§):

Pykälän 9c mukaan lapselle voidaan sopia tai määrätä tapaamisoikeus erityisen läheiseen henkilöön, käytännössä tosiasialliseen vanhempaan. Tämä on lapsen ihmisoikeuksien kannalta keskeisen tärkeä ratkaisu.

Pykälän perusteluissa tunnistetaan muutamia esimerkkitapauksia tilanteista, joissa pykälä voisi tulla sovelletuksi (sijaisvanhemmuus, uusperhetilanteet, isovanhempi huoltajana/hoivaajana). Näissä kaikissa tapauksissa on kyse lapsen elämän aikana tapahtuneen muutoksen (ero, huostaannotto) jälkeisten ihmissuhteiden vakiinnuttamisesta.

Sateenkaariperheissä on kuitenkin usein tilanne, jossa lapsen hoivasta vastaa suunnitelmallisesti lapsen syntymästä lähtien useampi kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa (ns. apilaperheet). Näissä tilanteissa on lapsen edun mukaista vakiinnuttaa lapsen syntymässä vallinneet olosuhteet niin, että lapselle voitaisiin sopia jo hänen syntymänsä aikoihin tapaamisoikeus henkilöön, jonka on tarkoitus toimia hänen elämässään vanhempaan verrattavassa roolissa. Mietinnön 9c§:n perustelut eivät huomioi tällaista tilannetta lainkaan.

Ehdotetun sääntelyn perusteella ei ole täysin selvää voisiko sosiaalilautakunta vahvistaa tällaista vanhempien välistä sopimusta vielä lapsen syntymän aikoihin, vai edellyttääkö sopimuksen vahvistaminen kaikissa tilanteissa vakiintuneen ihmissuhteen syntymistä.

Yhtäältä tapaamisoikeuden yleisessä määritelmässä 2§:n 1 momentissa ja sen perusteluissa todetaan, että olemassa olevan suhteen ylläpitämisen lisäksi ”tapaamisoikeus voidaan kuitenkin vahvistaa myös tilanteessa, jossa tällaista läheistä suhdetta ei tapaamisoikeutta vahvistettaessa vielä ole, vaan se vasta pyritään luomaan”. Jos tätä periaatetta sovelletaan myös apilaperheeseen syntyneen lapsen oikeuksiin, pitäisi hänellekin voida vahvistaa tapaamisoikeus tosiasialliseen vanhempansa suhteen ”luomiseksi” jo syntymästä lukien.

Toisaalta pykälä 9c tuntuu asettavan tapaamisoikeuden vahvistamiselle tässä tilanteessa ehdot, jotka käytännössä tarkoittaisivat, että sopimus tapaamisoikeudesta voidaan vahvistaa vasta kun aikaa on kulunut ja vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen vertautuva suhde on jo päässyt syntymään. Kolmannen näkökulman antaa 10§ viimeinen momentti, jonka mukaan asia, joka koskee

lapsen tapaamisoikeutta, on ratkaistava vanhempien sopimalla tavalla, ellei se ole lapsen edun vastainen.

Sateenkaariperheet ry vaatii, että myös apilaperheeseen syntyvän lapsen syntymän aikaan vallinnut perhetilanne voidaan vakiinnuttaa alusta asti vanhempien välisellä sopimuksella tapaamisoikeuksista. Asian selkeyttäminen vaatii vähintään pykälän 9c perusteluiden tarkentamista.

Perusteluissa on tunnistettava ja ääneen lausuttava se tosiasia, että joskus lapsen elämässä on pykälässä tarkoitettuja erityisen läheisiä henkilöitä jo syntymästä lähtien. Näihin tilanteisiin tulee voida soveltaa toisenlaisia periaatteita kuin tilanteisiin, joissa tarkoituksena on vakiinnuttaa myöhemmässä elämänvaiheessa syntynyt elämäntilanne.

Uusperhetilanteessa ei esimerkiksi ole tarkoituksenmukaista vahvistaa lapselle tapaamisoikeutta vanhemman uuteen puolisoon välittömästi, vaan ainoastaan sitten, jos lapsen ja hänen bonusvanhempansa välille on syntynyt vakiintunut ja läheinen vanhemmuussuhteeseen verrattava suhde. Tästä huolimatta apilaperhetilanteessa lapselle olisi voitava sopia tapaamisoikeus välittömästi lapsen syntymän yhteydessä, koska tämän sopimuksen on tarkoitus tukea läheisen ihmissuhteen syntymistä, samalla tavalla kuin 2§ 1 momentissa tarkoitetaan.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Jämsä Juha
Sateenkaariperheet ry